

Asia: VN/9765/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimitystä annettujen direktiivien täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot esityksestä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että nyt ehdotetut lainmuutokset ovat välttämättömiä direktiiveillä asetettujen veloitteiden täyttämiseksi. Vaikka muutokset ovat kannatettavia ja oikeasuuntaisia, valtuutettu katsoo, että ehdotukset ovat osin riittämättömiä.

Huomiot oikeudenkäyntiin liittyvistä ehdotuksista: a) hyvityskanteen määräajan keskeytyminen valtuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi sekä yhdenvertaisuuslain mukaisissa asioissa lautakunnan ratkaisun lainvoimaiseksi tuloon asti ja b) tasa-arvovaltuutetun oikeus tulla kuulluksi tuomioistuimessa tasa-arvolain soveltamista koskevissa asioissa

a) Luonnoksessa ehdotetaan, että hyvityksen vaatimisen määräaika säädettäisiin keskeytyväksi yhdenvertaisuusvaltuutetun sovintomenettelyn ajaksi. Valtuutettu pitää ehdotettua kannatettavana. Kanneajan katkeaminen olisi omiaan turvaamaan syrjinnän uhrin tehokasta ja tosiasiallista oikeuksiin pääsyä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää yleisemmin ongelmallisena, että yhdenvertaisuuslain rekrytointisyrjintää koskevat kanneajat ovat puolta lyhyempiä, kuin muissa lain tarkoittamissa syrjintätapauksissa. Yhdenvertaisuuslain mukaisissa kanneajoissa ei tulisi olla eroja. Kanneaikojen tulee olla riittävän pitkiä tosiasiallisen oikeussuojan turvaamiseksi. Yhdenvertaisuuslain rekrytointisyrjintää koskeva kanneaika olisi säädettävä kahden vuoden pituiseksi.

Kanneajan katkeaminen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotusta kanneajan katkeamisesta, kunnes yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan asiassa antama ratkaisu on lainvoimainen.

b) Tasa-arvovaltuutetun kuuleminen syrjintärikosten syyteharkinnassa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa ehdotettua säädöstä tasa-arvolakiin tasa- arvovaltuutetun kuulemisvelvollisuudeksi tuomioistuimille syrjintäasian käsittelyssä. On kuitenkin ongelmallista, että ehdotettu eroaisi yhdenvertaisuuslain 27 §:n mukaisesta yhdenvertaisuusvaltuutetun kuulemisvelvoitteesta siten, että ehdotuksen mukaisesti syyttäjällä ei olisi velvollisuutta kuulla tasa-arvovaltuutettua ennen syrjintärikoksen syyteharkinnan loppuunsaattamista, vaikka sukupuoli on syrjintärikoksen tunnusmerkistössä nimenomaisesti mainittu syrjintäperuste.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsookin, että tasa-arvovaltuutetun kuulemisvelvoite tulisi koskea myös syyttäjiä syrjintärikosten syyteharkinnassa sukupuolen ollessa syrjintäperusteena.

Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää yhdenvertaisuuslain 27 §:n kuulemisvelvollisuutta uudistettavan siten, että syyttäjälle olisi velvollisuus kuulla yhdenvertaisuusvaltuutettua rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaisesta kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja rikoslain 11 luvun 10 a§:n mukaisesta törkeästä tekemuodosta ennen kuin syyttäjä tekee päätöksen asiassa. Perusteluja, miksi lainsäädäntöä myös tältä osin olisi tärkeä muuttaa löytyy valtuutetun tulevassa eduskunnalle antamasta kertomuksesta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten riippumattomuus ja siihen liittyvät muutosehdotukset: lautakunnan henkilöstön nimittämistoimivalta ja valtuutettujen sidonnaisuusilmoitukset

Yhdenvertaisuusvaltuutetun sekä tasa-arvovaltuutetun itsenäisyyden ja riippumattomuuden vahvistaminen on keskeinen tavoite nyt implementoitavien direktiivien tavoite. Direktiivin mukaisesti avoimuudella valtuutetun nimittämismenettelyssä on tässä tärkeä rooli.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittääkin, että nimittämismenettelyn avoimuutta tulisi vahvistaa siten, että eduskunnan ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunnalta pyydetäisiin kärkihakijoista lausunto.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu näkee, että lautakunnan pääsihteerin nimittämisen siirto ministeriöstä valtioneuvostoon ei välttämättä tue lautakunnan itsenäistä ja riippumatonta asemaa, sillä nimityspäätöksen siirto valtioneuvostoon voisi politisoida virkanimityksen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun työn järjestämiseen liittyvät asiat: toimivallan delegointimahdollisuus, toimiston sisäinen organisointi, kertomusten sisältö, syrjintää epäilevälle annettavat tiedot

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa luonnoksessa ehdotettuja delegointisäännöksiä yhdenvertaisuusvaltuutetusta annettuun lakiin ja tasa-arvovaltuutetusta annettuun lakiin.

Huomiot yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimitystä annettujen direktiivien sellaisista säännöksistä, joiden ei esitysluonnoksessa ole katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten vaikutuksista

-

Muut huomiot

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuuslakia myös muilta osin täydennetään, jotta direktiivien tavoitteet tehokkaasta syrjintään puuttumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä voitaisiin paremmin toteuttaa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu nostaa esille keskeisimpinä uudistustarpeina seuraavat asiat:

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla tulisi säätää toimivalta käsitellä yhdenvertaisuuslain noudattamista työelämässä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle tulisi säätää mahdollisuus määrätä syrjinnästä hyvitys ja seuraamusmaksu. Myös hallinto-oikeuksille ja työtuomioistuimelle tulisi antaa oikeus määrätä hyvitys yhdenvertaisuuslain vastaisesta syrjinnästä, jotta syrjinnän uhrin ei tarvitsisi aloittaa uutta oikeusprosessia käräjäoikeudessa saadakseen syrjinnästä lain mukaisen hyvityksen.

Syrjintää epäilevän henkilön tiedonsaantioikeutta työelämässä on parannettava. Työnantajalle tulee asettaa velvollisuus antaa pyynnöstä viipymättä kirjallinen selvitys henkilölle, joka epäilee tullessa syrjityksi työhaussa tai työnantajan palveluksessa.

Yhdenvertaisuuslain sanamuotoa on täsmennettävä niin, että myös saavutettavuuden ja esteettömyyden laiminlyönti mainitaan yhdenvertaisuuslaissa kiellettynä syrjintänä.

Velvoite häirintään puuttumisen tulisi säätää nimenomaisesti myös viranomaisten, tavaroiden ja palveluiden tarjoajille sekä urheilujärjestöille ja seuroille

Varhaiskasvatuksen velvollisuus yhdenvertaisuussuunnitteluun on palautettava toimipaikkakohtaiseksi.

Vammaisten henkilöiden oikeutta yhdenvertaiseen asumiseen on selvennettävä lisäämällä asunto-osakeyhtiöt yhdenvertaisuuslain 15 §:ään mukauttamisvelvollisiksi toimijoiksi.

Hiltunen Rainer
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Aaltonen Jussi
Yhdenvertaisuusvaltuutettu - erityisasiantuntija